

Anna Kim

De grote thuiskomst

Vertaald uit het Duits door
Goverdien Hauth-Grubben

SIGNAATUUR

2018

1

Het licht van de late namiddag, nog altijd begerig, liet de den-
nen groener, sappiger lijken en begon een schaduwspel tussen
de muren. Het was dit licht dat ik me herinnerde, ik had het
vele jaren geleden voor het eerst gezien toen het de donkere
gevels van de oude binnenstad had doen glanzen. Later had de
moessonregen alle kleuren overdekt en de stad veranderd in
een dampend bassin. De hemel was een loodgrijs vlak geweest,
maar de vele geuren, gekookt door de hitte van de zomer en
door al het vocht, waren intenser dan ik tot dan toe van een
plaats gewend was. Nu stond ik hier in de voormalige wijk van
de Amerikaanse missionarissen, voor het enige huis zonder
bovenverdieping, maar wel net als de andere huizen met een
muur eromheen, die inkijk voorkwam en deel uitmaakte van
een labyrint waarvan in het oude Seoul nog maar een klein
gedeelte bewaard is gebleven. En hier rook het muffig, niet
naar kruiden en ook niet naar vruchten. Op de stoep voor de
bruine huismuur stond een verroest droogrek met kreukelig
wasgoed en uit het binnenste van het huis druppelde muziek,
de jankende trompet, de trippelende piano, de zwaar stam-
pende bas en ten slotte, boven de begeleiding uit, de stem van
Billie Holiday. Ze zong:

In my solitude

You taunt me

*With memories
That never die*

Ik had me voorgenomen het einde van het lied af te wachten, de stilte tussen de nummers te benutten en op de deur te kloppen, toen de stem van een man door de kier van het raam klonk.

‘Waar wacht u op? Of word ik soms bespioneerd? Zo ja, dan bent u wel een heel slechte spion. Maar eigenlijk hoop ik dat u de vertaalster bent. Kom binnen, nu u er toch bent!’

De zinnen daarna, gemompeld, verstond ik niet. Ik overwoog of ik ernaar zou vragen, toen er vanuit binnen werd geroepen: ‘Kom nou maar, waar wacht u nog op?’

Zodra ik het huis had betreden, bevond ik me op een plek die uitsluitend uit muziek bestond, in een hol van geluiden en klanken. Pas na geruime tijd groeide er een beeld, vulde de omgeving zich met kleuren en details. Ik zag planten in potten, kussens op de bank, schilderijen aan de muren, beeldjes en boeken op de donkere planken, die het schaarse licht opslokten. Eerst dacht ik dat het maar een paar boeken waren, maar het waren er heel veel, ze lagen zelfs in stapels op de grond – ik bevond me in een bibliotheek.

En nu zag ik ook de man, die gehurkt op de grond zat. Mijn collega’s noemden hem ‘de archivaris’.

‘U ziet eruit als een Koreaanse,’ zei hij, en hij keek me aan zonder met zijn ogen te knippen. ‘Helemaal niet als een Duitse.’

Yunho Kang nam me op vanuit de beschutting van het halfdonker; ik stond in de schijnwerper van het raam. ‘Ik ben allebei,’ antwoordde ik.

‘Heb ik het goed begrepen dat u door een Duits echtpaar geadopteerd bent?’

‘Ja.’

‘Hoe oud was u toen?’

‘Ik was vier.’

‘Kunt u zich nog iets van Korea herinneren?’

Ik schudde mijn hoofd.

‘Nee, natuurlijk niet. Is dit uw eerste bezoek hier?’

‘Nee, mijn tweede.’

‘Wat weet u eigenlijk over uw geboorteland?’

Ik keek hem radeloos aan, en hij corrigeerde zichzelf: ‘Ik bedoel, hebt u de geschiedenis van Korea bestudeerd? Of de taal?’

‘Beide,’ antwoordde ik.

‘En u spreekt Engels?’

‘Ik heb een tijdje in Londen gewoond.’

Hij tikte een sigaret uit het verfrommelde pakje en stak hem op.

‘Was u verbaasd over mijn verzoek?’

Ik aarzelde met mijn antwoord; waarom weet ik niet.

Er was mij al een paar keer gevraagd om te vertalen, zei ik ten slotte, blijkbaar was daar behoefte aan. Hij nam me op, toen knikte hij langzaam. ‘U bent heel groot,’ zei hij, ‘en uw oren ook. Zo groot als mandarijnen.’

Hij glimlachte.

‘Hoe lang werkt u al voor de Maryknoll-orde?’

‘Sinds twee weken.’

‘En wat zijn uw taken?’

‘Ik breng maaltijden rond.’

‘Bij oude en zieke mensen?’

‘Voornamelijk bij oude en zieke mensen. Soms spring ik ook bij op kantoor.’

‘Waarom doet u dat? Kon u geen ander werk vinden?’

‘Ik ben nog niet echt begonnen met zoeken.’

Hij knikte weer en vroeg of ik hem goed kon verstaan of dat hij te snel praatte.

‘Het gaat,’ antwoordde ik.

‘Het gaat. Waar hebt u Koreaans geleerd?’

‘Op de universiteit.’

‘Op de universiteit.’

Yunho herhaalde mijn zinnen als om er zeker van te zijn dat hij me goed had begrepen.

Later zei hij: ‘U hebt een Japans accent.’ ‘Ik heb een Japans accent?’ vroeg ik; ook ik was zijn echo. Het was mijn intonatie, legde hij uit. ‘Ik zing niet, ik praat,’ zei hij, ‘ik duw de woorden voor me uit. Als u praat, laat u ze opwaaien, u gooit ermee.’

Hij inhaleerde diep.

‘Wees maar niet bang,’ zei hij, en hij ademde de rook langzaam uit, ‘het klinkt schattig.’

Toen ik antwoordde deed ik mijn best om niet te gooien en ook niet te laten opwaaien. Hij had trouwens ook iets zangerigs in zijn stem, zei ik, en ik dwong die van mij tot een noodlanding. Hij keek me nadenkend aan, dat had hij nog nooit gehoord, daar moest zijn navel van lachen, en als om zich ervan te verzekeren dat er geen lachje aan ontsnapte, legde hij zijn hand op zijn buik.

Yunho was achtenzeventig, sprak behalve Koreaans vloeiend Japans en een beetje Chinees. Zijn haar was zilverkleurig, golvend en hing tot op zijn schouders. Omdat hij meende dat de kale plek op zijn kruin groter werd, bekeek hij elke uitgevallen haar zorgvuldig, onderzocht de wortel ervan voordat hij de haar in de vuilnisbak legde. Hij gooide niet, maar legde hem erin, zoals hij ook niet liep, maar slenterde. Dan flodderde de donkere krijstreepbroek om zijn benen, en de contouren van zijn hemd schenen door het witte overhemd heen. De broek, door het vele wassen dun geworden, kwam tot ver boven zijn

middel en werd door grijze bretels nog eens extra hoog opgetrokken. Yunho ging nooit de deur uit zonder wandelstok, handschoenen, hoed en bril. Laatstgenoemde was nog van zijn vader geweest, en hij zag er niet echt beter mee, hoewel hij dat zichzelf wijsmaakte.

Hij zei ‘u’ tegen me, wat ik niet gewend was. Ik kende gesproken Koreaans alleen van mijn kindermeisje, Yönghee Maria, die ik altijd Jong-Maria had genoemd, hoewel ik me erover verbaasde dat zij – een vrouw op leeftijd, in mijn ogen destijds een oude vrouw – zichzelf jong noemde, wat ze niet was. Ik dacht dat ze zichzelf jong noemde omdat ze het nooit was geweest.

Ze had mij als kind onder haar hoede genomen, voerde me met Koreaanse zinnen en spijzen, terwijl ze kleine werkzaamheden in huis verrichtte. ’s Avonds haalde ze haar strijkplank tevoorschijn, een oude kussensloop gevuld met kranten, en ging ze op de grond zitten met een stapel schone was naast zich. Ze liet de strijkbout niet over de kledingstukken glijden, maar duwde er alleen op. Ze was bang voor de damp, verklaarde dat het apparaat snoof van woede. We streken ’s avonds als Monika en Wolfgang, die ik nooit moeder en vader wilde noemen, uitgingen, en ik vond het heerlijk naast Jong-Maria in het gele keukenlicht op de linoleumvloer te liggen, die merkwaardig zacht aanvoelde, terwijl zij het wasgoed perste en verhalen vertelde over een tijd in Korea toen de elegante jongedames in het zwakke schijnsel van de gaslantaarns mochten uitgaan, gehuld in tot op de grond reikende zijden mantels, hun gezichten verborgen onder een capuchon. Mannen hadden op dat tijdstip niets meer op straat te zoeken, alleen blinden en koninklijke koeriers was het toegestaan zich onder de dames te mengen. Dan haalden de blinde masseurs hun fluiten tevoorschijn en begonnen ze daarop te spelen, en verspreidden

hun droevige melodieën zich door de stad. Soms ging er een venster open en werden ze uitgenodigd om binnen te komen. De honden, verleid door de fluittonen, hieven op hun beurt een gezang aan dat werd begeleid door het ritmische geklop van de arbeidersvrouwen, die met houten spatels op het wasgoed sloegen om het glad te maken.

Ze zuchtte, streelde mijn hand en zei dat het huilen van de vogels toch veel mooier was, en ik riep: 'Jong-Maria, vogels kunnen toch niet huilen!'

Als ik aan Jong-Maria denk, schiet me de pop te binnen die ik overall mee naartoe sjuowde, naar school, naar pianoles. Hij sliep in het voorste vakje van mijn rugzak, soms ook naast me op de bank. In mijn broekzak paste hij niet, en in mijn rokken zaten geen zakken: een groot gemis dat hun verbanning naar het Siberië van de kleerkast rechtvaardigde. Toen die pop op een dag weer eens naast me op de grond lag, deed Jong-Maria haar halsdoek af en bond de pop op mijn rug. Nu droeg ik hem zoals een Koreaanse vrouw haar baby, zei ze, want in Korea hadden ze geen 'kinderauto's', de vrouwen hadden hun zuigelingen altijd op hun rug gebonden, dat was praktischer dan ze in een huisje voor je uit te duwen.

Terwijl ik met mijn nieuwe rugversiering door de woonkamer galoppeerde, kwam er plotseling een gedachte bij me op. Ik vroeg of ik ook door mijn moeder op de rug gedragen was. 'Door je moeder?' vroeg Jong-Maria. 'Ja,' antwoordde ik, en ik smeekte haar om het voor te doen.

Ze keek me lang aan. Ondanks haar bruine ogen had ze een lichte blik, ik zou zelfs willen zeggen een koele blik, alert en hard, maar die dag was hij donker en zacht, omlijst door korte krullen. Ze had zichzelf getrakteerd op een permanent bij de kapper. Normaal gesproken deed ze dat zelf en mocht ik toe-

kijken hoe ze de krulspelden inzette, het witte fixeerschuim opspoot en daarbij de wonderlijkste scheldwoorden uitstootte.

Ik herinner me dat ze luid zuchtte en ten slotte antwoordde: ‘Nee, Hannaja, nee. Je moeder heeft jou nooit leren kennen, ze heeft meteen na de geboorte afstand van je gedaan. Ze liet je bij de pastoor achter, en die heeft jou aan je Duitse ouders voorgesteld.’

Ze liet me bij de pastoor achter, en die heeft me aan mijn Duitse ouders voorgesteld.

Het was deze zin die me ertoe bracht mijn baan en mijn appartement op te zeggen. Die me op het vliegtuig deed stappen en me naar een land bracht waar ik maar één enkele ziel kende. Ik was vergeten zomerkleren mee te nemen en was dan ook steeds op zoek naar een airconditioning, geopende ramen en deuren. De eerste dagen na mijn aankomst sliep ik alleen maar. Ik was van slag door het tijdsverschil, dacht dat het avond was, terwijl het eigenlijk ochtend was. Bovendien raakte ik geïrriteerd door het licht, dat zich anders gedroeg dan ik gewend was: als het felle licht in het voorjaar, terwijl de zomer al voorbij was.

Meteen na mijn aankomst in Seoul deed ik een poging om Jong-Maria te vinden. Haar naam, Yönghee Jang, maakte het onmogelijk. Hij is te normaal, te gewóón, er zijn te veel mensen met die naam.

Ten slotte ging ik op weg naar het ordehuis van de Maryknoll-broeders, met in mijn rugzak een plattegrond en een woordenboek, in de hoop een baantje te krijgen waarmee ik voorlopig mijn hoofd boven water kon houden.

Blue moon, zong Billie Holiday. En in inderdaad bevonden we ons op een blauwe maan, met tussen ons in een staande lamp waarvan het licht de lage tafeltjes en de kussens, die over de

houten vloer verspreid lagen, net als de glazen asbakken met een blauwige glans bedekte, zelfs de walm van de sigaret blauw kleurde – en Yunho's profiel, dat ik in alle rust kon bestuderen omdat hij steeds mijn blik ontweek. Gaandeweg meende ik geen mens voor me te hebben, maar een foto, een beeld van licht en schaduw waarin een stem leefde en een beetje rook. Het paste in deze wereld waarin ik de dagen dromend doorbracht en de nachten wakker lag.

'Hanna,' zei hij, en uit zijn mond klonk het als *hana*, één in het Koreaans, en in mijn hoofd telde ik verder, *dul*, twee, *set*, drie, *net*, vier, 'wilt u uw ouders gaan zoeken?'

Ik had op die vraag gewacht, maar ik had gehoopt dat hij hem niet zou stellen.

'Waarschijnlijk. Daar ben ik nog niet uit.'

Hij knikte en zei dat ik daar goed over na moest denken; wie weet wie ik zou vinden. Zelfs de mensen die je goed kende verrasten je met hun geheime leven.

'Met hun geheime leven?'

'Ja. Iedereen heeft geheimen. U toch ook?'

'En u?'

Hij doorstond mijn blik, maar bracht het gesprek wel op iets anders.

'Heb ik het goed begrepen dat u vertaalster bent?'

Ik had me voorgenomen voorzichtig te zijn, dus zei ik: 'Ja, ik vertaal weleens iets.'

'En uit welke talen vertaalt u? Uit het Engels, uit het Koreaans?'

'Uit het Engels in het Duits.'

'En uit het Koreaans?'

'Niet zo vaak.'

Ik pakte een sigaret. Het was een jaar geleden dat ik voor het laatst had gerookt. 'Waarom vraagt u dat?'

‘Ik wil graag dat u deze brief voor mij vertaalt.’

‘Een brief?’

Hij vertelde dat hij een paar dagen eerder een brief uit Amerika had gekregen, maar dat hij hem niet kon lezen. Yunho legde de brief op tafel, de envelop was spierwit, het adres in blokletters geschreven, het handschrift slordig. Hij schraapte zijn keel en mompelde alsof hij de woorden voor me wilde verbergen, hij geloofde dat er iets belangrijks in stond, en ik moest hem zeggen wat dat was.

Hij gaf me de envelop, ik opende hem en vouwde het vel papier open. De afzender was een bejaardentehuis in Richmond, Virginia. Mrs Linda Miller schreef dat Mrs Eve Lewis in de nacht van de veertiende op de vijftiende jongstleden *vredig was ingeslapen*. Aangezien Mr Lewis al niet meer leefde en Mrs Lewis geen kinderen had en ook verder geen familie in de Verenigde Staten, had de leiding van het tehuis besloten de kennisgeving naar het enige adres te sturen dat ze in Mrs Lewis’ papieren hadden gevonden, in de hoop dat de geadresseerde Mrs Lewis’ verwanten in Zuid-Korea van haar overlijden op de hoogte zou kunnen stellen.

*Met hartelijke deelneming en bij voorbaat dank,
Linda Miller*

Ik wist niet wat ik moest zeggen toen ik merkte dat Yunho huilde. Ik drukte de sigaret uit, ging naast hem op de grond zitten en reikte hem mijn verfrommelde zakdoekje aan. Hij pakte het aan, veegde de tranen van de brief en zei dat Eve dus dood was.

‘Eve.’

Hij herhaalde het, ditmaal met een zweem van een glimlach: ‘Eve Moon.’

Hij zei dat hij haar naam nooit helemaal correct had kun-

nen uitspreken, in het Koreaans heb je geen w of v, alleen een b. Hij keek me nadenkend aan. Waarom had ze ook zo'n moeilijke naam uitgekozen?

Hij rommelde in zijn broekzak, haalde een pakje sigaretten tevoorschijn. Ik zei, zonder lang na te denken, dat ze misschien wel alleen door Amerikanen aangesproken had willen worden. Hij inhaleerde diep en knikte bedachtzaam. Dat zou heel goed kunnen. Zijn zwijgen en het geruis van de plaat dwongen me om te spreken, en ik hoorde mezelf vragen: 'Wie was Eve Moon?'

Hij keek me aan met heldere, stille ogen en zei dat dat een vraag was die niet zomaar beantwoord kon worden.

'Wilt u echt weten wie Eve was?'

Hij tikte de laatste sigaret uit het pakje en stak hem op.

'Het eenvoudige antwoord luidt dat ze Mrs Henry Lewis, Eve Lewis was. Maar ze was ook Eve Moon, Yunmee Moon en Mizuki Takahashi. Ze had vele namen. Ik kan me nog goed herinneren waar en wanneer ik haar voor het eerst heb gezien: in Johnny's kamertje in Seoul, meer dan vijftig jaar geleden...'

Vanaf die middag ontmoetten we elkaar dagelijks in dat vertrek waar alle klokken anders liepen, de koekoeksklok aan de muur sneller dan de wekker op het aanrecht, en die weer vlugger dan de staande klok met de diepe gong, en Yunho vertelde – zijn stem opgeluisterd door dat meerstemmige tikken, een ritme waaraan hij zich nooit wist te onttrekken – over de gebeurtenissen in Seoul en Osaka in de jaren 1959 en 1960.

Seoul, 1959

2

Ik herinner me het lied dat door de deur drong, het zachte gejang van de gitaar en het slagwerk, dat het ritme schijnbaar aarzelend maar toch zeker, met de zekerheid van een slaapwandelaar, volgde. Maar het waren niet de klanken die de ruimte vulden, het was de verhitte, dikke nazomerse lucht, de hete namiddag. En hoewel ik door een raamloze gang liep, sijpelde de zon door de kieren van de deuren naar binnen en verdeelde de gang in segmenten, een bijna zwart gedeelte afgewisseld door een goudbruin, mijn korte reis opgeluisterd door verre muziek, onderbroken door de geluiden in het huis: het gerammel van blikken vaatwerk, het gehak van het lemmet van een mes op een houten plank, het gemompel van de hospita, die me onvriendelijk had bekeken.

Johnny's deur stond op een kier, ik duwde ertegen. Johnny en Eve waren innig omstrengeld aan het dansen, met hun hoofden tegen elkaar, hun ogen dicht. Uit de platenspeler klonk 'Sleep Walk', het nummer van de broers Santo en Johnny. Laatstgenoemde was de naamgever van mijn vriend. In die tijd was ik ervan overtuigd dat niets hen kon scheiden, Johnny en Eve, Eve en Johnny, ze bewogen in de kleine ruimte tussen bed en schrijftafel in een volmaakt moment.

Ik sloeg hen veel te lang gade. Ik ging op de grond zitten, voor Johnny's deur. Ik wist niet waar ik naartoe kon, behalve

hem kende ik niemand in Seoul. Terwijl ik wachtte, steeg uit de keuken op de benedenverdieping de geur van vers gekookte rijst op, van fijngestampte knoflook, gehakte chilipeper en gebakken vis. Gerammel van servies, vervolgens glipte de hospita met een dienblad de woonkamer in. Waarom het zo lang had geduurd, hoorde ik de stem van haar man vragen. Ze gaf geen antwoord. Of de student had betaald, vroeg hij. Ze had hem nog niet kunnen spreken, zei ze, hij had bezoek. 'Bezoek?' hoorde ik. 'Van wie?' 'Van een jongedame,' zei ze, 'of misschien ook niet.' 'Wat heeft dat te betekenen?' vroeg hij. 'Spreek niet zo in raadselen!'

Het ging om Eve Moon, antwoordde ze. 'Eve Moon?' vroeg hij, en zijn stem werd luider. 'Eve Moon?' 'Ja,' fluisterde zij. 'Ongehoord,' tierde hij, 'het is hier toch geen bordeel, wat haalt-ie zich in z'n hoofd om die hoer mee naar zijn kamer te nemen!' 'Stil nou,' onderbrak zijn vrouw hem, 'het hele huis kan je horen,' en ze deed de deur dicht.

Pas op dat moment zag ik haar, Eve, die naast me in de gang was verschenen. Ik wist niet hoe lang ze al geluisterd had, ze liet niets merken. Haar gezicht was star, een masker, Yunmee Moon of, zoals ze zich liet noemen, Eve Moon, haar haren gekruld, de zomersproeten onder make-up verborgen, haar lippen rood geverfd. Voor mij was haar schoonheid te gekunsteld. Later leerde ik de echte en de onechte Eve uit elkaar te houden, veel later, toen Johnny al op weg was naar Noord-Korea...

Ze slenterde naar het trapportaal en bleef een paar tellen staan, als om ervoor te zorgen dat haar vertrek niet onopgemerkt bleef. Mij negeerde ze. Ze deed haar schoenen uit, klemde ze onder haar arm, liep de trap af naar de benedenverdieping en opende de voordeur op een kier. Ze had niet veel ruimte nodig om naar buiten te glippen.

Ik klopte, Johnny deed open, een sigaret in zijn mondhoek,

een alpinopet op zijn hoofd, zijn haren glanzend van de pommade. Hij keek slaperig uit zijn ogen. Toen hij me herkende lachte hij, en hij omhelsde me, lachte en omhelsde me steeds opnieuw. ‘Yunho,’ riep hij, ‘Yunho, wat een verrassing, wat doe jij hier? Kom binnen, kom snel binnen!’

Johnny en ik waren opgegroeid in het noordwesten van Zuid-Korea, in Nonsan, destijds een kleine nederzetting, te klein om op een landkaart te worden ingetekend. We werden vrienden vanwege de kleinheid van het dorp, en ondanks die kleinheid bleven we bevriend. Johnny, die altijd op zoek was naar mogelijkheden die hem van het niets naar het alles zouden bevorderen, en ik, die zo hard wilde geloven dat in Nonsan de tijd stil was blijven staan dat ik tot mijn eerste schooldag weigerde de namen van de wekdagen te leren, maandag, dinsdag, woensdag, donderdag en vrijdag, alleen zaterdag en zondag kende ik. Rijstvelden en bergen, *non* en *san*, en tussen de velden eindeloos lange paden op dijkjes, breed genoeg voor een fiets of voor twee voetgangers, kinderen die onderweg waren. We liepen elke dag naar school in het naburige dorp, twee uur heen, twee uur terug. We liepen in het heldere licht van de winter, dat het golvende dal in een witte zee veranderde, en in het gele licht van de zomer, dat aan de vele schaduwen die door de struiken, grassen en strodaken op de gebarsten aarde geworpen werden nog andere, bizarre schaduwen toevoegde, abstracte figuren uit een andere wereld. Op zulke dagen dacht ik dat ik nergens anders zou kunnen leven dan daar, en lang nadat ik uit Nonsan was weggegaan, kwam het me voor dat ik niets dan kommer en kwel had verdiend, want ik had het paradijs verlaten.

Johnny was de enige zoon, de jongste van vijf kinderen, ik de jongste van twee zonen. Mijn moeder werkte als huishoudster in het huis van zijn vader, de schooldirecteur, mijn vader be-

werkte diens akkers, en ik bracht mijn namiddagen op het landgoed door. Het huis van mijn familie stond bij de muur rond het terrein, pal naast de toegangspoort, het was de portierswoning, en mijn vader had als taak om onaangekondigde of ongewenste bezoekers weg te sturen en degenen die werden verwacht binnen te laten. Ons huis was maar klein, het bestond uit een keuken, twee kamers en een hal, de *maru*, die als woonkamer in gebruik was en daarom door mijn moeder elke dag werd gedweild, terwijl ik in het klaslokaal zat, waar ik Japans, wiskunde en geschiedenis leerde. Dat Japans werd drie jaar later Koreaans. Johnny's woonkamer werd schoongemaakt door Yuri, het huismeisje, net als alle andere vertrekken van de directeur, en ze beklagde zich erover dat ze de hele dag niets anders deed dan vegen en schrobben, want het huis was groot: als je door de toegangsdeur naar binnen gluurde, zag je het meubilair verloren in de grote ruimte staan.

‘Weet je dat het hier spookt?’ vroeg ze me op een middag toen ik van de les naar huis kwam. ‘Daarom heeft meneer Kim het perceel zo goedkoop gekregen.’

De eerste maanden nadat de woning betrokken was had het hele dorp erop gewacht dat de geest de kinderen van de directeur zou opeten, maar er was niets gebeurd, tevergeefs had men het gezin beloerd en door de spleten van het hek naar binnen gegluurd. Ten slotte hadden de dorpingen het spioneren opgegeven, maar pas op, en ze keek me met haar donkere ogen strak aan, het gevaar was nog niet geweken. Als ik in de schemering langs de huismuur liep zou ik hen kunnen zien, de mensen die een blik op het vervloekte huis en de boze geesten wilden werpen, ze kwamen van overal, van overal.

Giechelend haastte ze zich naar de keuken. Ik bleef achter en dacht aan de knoestige esdoorn aan de uiterste rand van Nonsan, waar je uitkeek over een weidsheid die zich zelfs door

de alles verkleinende hemel niet liet domineren. Aan de onderste takken waren witte repen stof geknoopt, die bij de geringste bries opfladderden, 'bladeren in gevangenschap', en ik vroeg me af of de oeroude loofboom voor die ene geest was versierd of voor een andere, en of de spijzen in de blikken schalen die door een onzichtbare hand op regelmatige afstanden op zijn wortels geserveerd werden, bedoeld waren om juist hem te kalmeren: de geest die het nog altijd op mijn beste vriend gemunt had.

Het liet me niet los, ik wilde hem zien, ik moest hem zien, en dus zochten we naar Yuri's boze geest, Johnny en ik. We vonden hem niet, ook geen andere geesten, in plaats daarvan spoken, gedaanten in grijs en bruin, met kleren die in flarden om hun lijf hingen, of was het huid en geen stof? We konden het niet zien, hoe we het ook probeerden, hun gezichten en handen waren zo smerig dat ze nauwelijks afstaken tegen de kleur van de aarde, ze liepen over straat als verloren schaduwen op zoek naar hun lichaam. Ze spraken niet, ze brabbelden, rochelden en staarden ons aan, vervolgens klampte hun blik zich aan ons vast, en wij keken in een vervloeid gelaat waarin de neus ontbrak, waarvan de mond vervormd was, net als de ogen, en schreeuwend maakten we ons uit de voeten. Niet de gerstevelden in, in geen geval de gerstevelden in, Yuri had ons gewaarschuwd voor de gerstevelden, tussen de halmen zouden ze wonen, de kolonies van melaatsen, ze zouden zich, na door de gezonde mensen verbannen te zijn, in de dichte gerst verstoppen en zich alleen laten zien als er kinderen dichterbij kwamen. Totaal onverwacht zou het groene gordijn opengaan, bliksemsnel zouden ze tevoorschijn springen, naar onze armen grijpen en ons de velden in trekken. Daar zouden ze ons kietelen.

‘Als jullie hulpeloos kronkelen van het lachen, halen ze een mes voor de dag en snijden jullie buik open.’

‘Met een mes?’

‘Ze zijn gek op kinderdarmen. Daar leven ze van.’

Ze grijnsde toen ik achter Johnny’s rug verdween. ‘Wees maar niet bang, Yunho,’ zei ze, ‘jullie moeten geel zand naar ze gooien, dan rennen ze weg, want dat jeukt en prikt in hun open wonden, maar als jullie zwarte aarde naar ze gooien, zullen ze jullie volgen, want die is goed voor hun beschadigde huid.’ Ze ging op haar hurken zitten, vulde twee stoffen zakjes met zand en drukte ze ons in de hand.

Op die manier bewapend waagden Johnny en ik ons aan de rand van het gersteveld, het graan was nog jong, groen als erwten, de hemel diepblauw, doorregen met witte aderen, de wolken trokken snel voorbij, alsof de dag vooruitgespoeld werd. De graanzee wisselde van tint in het spel van licht en schaduwen. We staarden naar het dichte groen. Plotseling begonnen enkele meters van ons vandaan de gerstehalmen verdacht te trillen...

Gillend renden we weg, we grepen in onze zakjes en gooiden zand om ons heen. Meneer Im, de eierhandelaar, die een grote houten kist op zijn rug droeg met daarin levende kippen- en eendenkuikens plus zijn hele assortiment eieren, kreeg het zand in zijn ogen. Hij schreeuwde, verloor zijn evenwicht en langzaam, heel langzaam viel hij achterover, boven op zijn kooi, hij roeide met armen en benen in de lucht als een onfortuinlijke kever. Maar voordat we ervandoor konden gaan, was hij alweer op de been, vatte ons bij de kraag, en wij moesten een hele maand voor hem door Nonsan lopen en roepen: ‘Koop uw eieren, kippen- en eendeneieren, bij Im Jun-bing, de eierking!’

Achter de gerstevelden lagen de rijstvelden. Bij het zaaien van de rijst, als de rijstplantjes in de overstroomde velden werden

overgeplant, hielp het gezin van de directeur mee. Dan haalden de meisjes hun nylonkousen uit de kast, staken hun armen in de huidkleurige slang en lieten hun handen er met gespreide vingers weer uit glijden, op die manier vonden ze de gaatjes waardoor de bloedzuigers hen aanvielen. Pas als ze zich ervan hadden verzekerd dat er geen gaatjes in de kousen zaten, trokken ze ze aan. Ondanks die zorgvuldigheid kwam het tot aanvallen van bloedzuigers, de meisjes krijsten, en wij jongens, die het zonder nylon uitrusting moesten stellen, lachten hen uit.

Ik werd verliefd op mijn buurmeisje Miya Söng toen ik acht was, één jaar voor het einde van de Tweede Wereldoorlog. Toen heette Johnny nog Mino, en hij had geen idee van mijn gevoelens voor de vier jaar oudere Miya, had geen idee hoezeer ik mijn best deed om haar genegenheid te winnen, en ook zij vermoedde niets, wist ze eigenlijk wel dat ik bestond?

Misschien. Op een zomernamiddag, die we doorbrachten met naar de hond en haar zes puppy's kijken, die op een van de erven om het hardst rondrenden – wij zaten in de schaduw van een den en spoorden hem aan, de kleine dikke, die er zo tuk op was zijn moeder in te halen (wij schreeuwden naar hem, ga door, toe dan, kleintje, doorgaan, doorgaan, doorgaan!) – lette ze meer op mij dan op de honden en glimlachte ze. Daarom geloofde ik dat ze van me hield (daarom geloofde ik dat ik van haar hield).

In datzelfde jaar verloor ook Johnny zijn hart.

We hadden over films gehoord, maar er nog geen gezien. We hadden gehoord dat films levende foto's waren, wiebelende beelden, dachten we, en we wiebelden met onze hoofden voor de zwart-witfoto's van de directeur tot we er duizelig van werden. In onze geheime schuilplaats, op de brede tak van een ginkgo, vroeg Johnny zich af of in de bioscoop de toeschou-

wers voor reusachtige foto's zaten en hun hoofden schudden. Hij kon zich dat niet echt voorstellen. Ik zei dat ik me dat ook niet kon voorstellen, daar was niet veel lol aan. Misschien was het anders als de foto's groot waren, offerde Johnny, en hij stelde voor het uit te proberen, dus hielden we ons aan de stam vast en begonnen met onze hoofden heen en weer te zwaaien, eerst langzaam, daarna steeds sneller.

Nu denk ik dat het toeval geweest moet zijn... De wereld hield zich stil, alleen voor ons, geen wind, zelfs geen briesje, en tegelijk met zijn adem zette hij ook alle andere geluiden stop. Ik zie het nog voor me, hoe we op de takken zitten en onze hoofden van links naar rechts en van rechts naar links bewegen, we lachen omdat we denken het geheim op het spoor te zijn gekomen, we lachen vol leedvermaak omdat we weten dat alleen wij het geheim op het spoor zijn gekomen, alle anderen betalen een vermogen vanwege hun domheid. Dit weten is prettig. Als de wind de stilte verstoort, de stilte van een ansichtkaart, lassen we een pauze in, en plotseling leeft alles weer, we horen vogelstemmen, het kabbelen van de rivier, het sjirpen van de krekels, het gonzen van de bijen en de vliegen, en heel in de verte de stem van mijn moeder.

In die zomer in augustus, nadat de moesson de hele maand juli de aarde en de grasdaken had doorweekt, de lucht in damp had veranderd en het heldere voorzomerlicht had opgeslokt, zodat de plotseling opgeklaarde hemel ons verblindde, rolde er een auto, een kleine kast, door het dorp. Uit de omlaaggedraaide raampjes riepen de inzittenden dat ze een rondreizende bioscoop waren, dat ze films hadden meegebracht en dat iedereen welkom was om te komen kijken, iedereen. 'Zei hij film?' vroeg Johnny aan mij, en hij sprong op. Ik knikte. 'Kom!' riep hij, en hij begon achter de wagen aan te lopen. 'We moeten erachter komen waar ze die bioscoop naartoe rijden!'

We hoefden niet lang te zoeken, de houten palen die boven het voertuig hadden uitgestoken, staken nu boven een terrein uit dat tot dan toe nog niet ontdekt was: terra incognita. Tot die dag had niemand behalve wij van het bestaan ervan geweten, en wij hadden de plek geheimgehouden, het was óns onontdekt gebied. Hier sloegen ze de palen in de grond en bouwden ze een zwarte machine op, de filmprojector. Johnny en ik bleven in de buurt, we deden alsof we ons nergens voor interesseerden, niet voor de projector, die we voor een kachel aanzagen, en niet voor de opbouw van de bioscoop, die in volle gang was. ‘Kom eens helpen!’ riepen ze, en ze wenkten ons dichterbij. We sjokten in de richting van de mannen, helemaal vertrouwen deden we het niet. Ze vroegen ons het gordijn uit de zak aan te reiken, ze wilden het aan de palen bevestigen.

Langzaam veranderden de palen voor onze ogen in een houten stelling, en die op haar beurt in een huis van witte stof met een gordijn als ingang. Het stond op deze plek, wijdbeens, alsof het hier hoorde, alsof het hier altijd gehoord had. ‘Vanavond,’ zei een van de mannen glimlachend, en hij gaf ons twee stukjes papier, ‘kom dan naar de bioscoop en breng jullie ouders, broers en zussen en vrienden mee.’

Ze kwamen, ze kwamen allemaal. Het hele dorp wilde weten hoe het met dat ‘toverhuis’ zat, maar ze moesten wel entreekaartjes kopen, Johnny en ik glipten langs hen heen naar binnen.

Op de grond waren dekens uitgespreid om op te zitten, we deden onze schoenen uit en namen plaats op de zachte stof, waar de vochtigheid van de afgelopen weken doorheen drong. Het was nog niet helemaal donker, hier en daar had de lucht een donkerblauwe glans, weldra zou die stille gloed door het zwart van de nacht worden opgeslokt. Niemand durfde te pra-

ten, we zaten zwijgend op de grond en voelden de lichte bries, die de stoffen wanden deed ruisen. Ineens een windstoot, de stof bolde op, een kaars ging uit.

Een kreet van schrik.

Gefluister? Huilde er iemand?

Zacht gemurmel.

Het sissen van een lucifer.

De lantaarns zijn weer compleet, ze verspreiden een schemerig licht. De avondwind gaat liggen, maakt plaats voor nachtelijke rust, en langzaam komen de sterren uit de duisternis tevoorschijn, de een na de ander, tot de hele hemel met gefonkel overdekt is.

De maan!

Allemaal draaien ze hun hoofd, intussen liggen we, we zitten niet meer, we liggen op onze rug, de een naast de ander, de een op de ander, en staren naar het firmament, we zoeken de maan en vinden hem, en zodra we weten waar hij aan de hemel staat en hoe groot hij is, zien we zijn licht, zijn zilverachtig smeulende licht... En ik vergeet dat ik ben gekomen om naar een film te kijken, in plaats daarvan herinner ik me een spreuk van mijn vader: 'Al stort de hemel in, er is altijd een gat waardoor je kunt ontkomen.' Op deze avond denk ik dat ik ze voor me heb, de hemelgaten waardoor je kunt ontkomen, en ze zijn stralend geel. Maar misschien is het wel omgekeerd, want mijn vader zei ook: 'De hemel is zo groot als een muntje.' Die spreuk heb ik nooit begrepen, maar nu denk ik te begrijpen wat ermee bedoeld wordt, het lijkt te betekenen dat de sterren in hun compactheid de eigenlijke hemel zijn, niet de ruimte ertussen. Terwijl ik naast Johnny op de deken lig en me de stem van mijn vader probeer te herinneren, word ik treurig, want ik stel vast dat ik die vergeten ben, hoewel zijn dood pas enkele maanden geleden is...

Plotseling wordt aangekondigd dat ze nu zover zijn. Met een knakkend geluid zet de machine zich in beweging. Iemand verzoekt ons de kaarsen uit te blazen. Opeens verschijnt er op het witte doek een levend beeld: telkens als het ademhaalt schokt het een beetje, en de scherpste gaat verloren door het trillen. Als het verdwijnt wordt het zwart voor onze ogen, en sommigen gillen het uit van schrik omdat ze denken dat ze blind geworden zijn. Als de schaduw van een hoofd de film verstoort – het is als een verwonding, een verwonding van een huid – roepen we dat iedereen moet gaan zitten, en wel meteen!

Ik was gebiologeerd door de visioenen van licht, ik had nooit gedacht dat leven die vorm kon aannemen, een weefsel van licht en donker kon zijn, zwart en wit, een vluchtige en toch eeuwige wereld, waarvan de tijd geteld was. Misschien was het het besef van die vergankelijkheid dat me ertoe dwong mijn gedachten, mijn kennis, mijn herinneringen en gevoelens op te geven – en dat me twee uur lang van honger en armoede bevrijdde.

Ten slotte kon ik de lichtflitsen op het doek niet meer volgen, ik leunde achterover en keek naar het flikkeren van de sterren.

‘Yunho, niet in slaap vallen,’ siste Johnny, en hij kneep in mijn arm. Ik had mijn ogen dicht, maar ik sliep niet. Ik dacht aan mijn vader, hoe hij altijd als hij vrij had met zijn bruine leren tas onder zijn arm geklemd naar het centrum van Nonsan liep. Hoe hij op de stoep zat en op een oude krant tussen straathandelaars en schoenpoetsers wachtte op mensen die een rechtszaak wilden beginnen, maar niet in staat waren hun klachten zelf op te schrijven, op analfabeten, ‘zwartogen’. Hij was hun vertaler geweest, de verbinding tussen hoofd en papier, en hij had zich moeite getroost, had hetzelfde document een tweede en derde keer opgesteld, thuis bij het licht van een

kaars, terwijl wij sliepen. Voor de huur van een van de vele kantoortjes – houten hutjes die elkaar op het plein voor de rechtbank verdrongen, piepkleine vertrekken, gemeubileerd met een tafel en twee stoelen, de derde persoon moest op de achtergrond staan – had hij geen geld willen uitgeven. Hij kon deze bezigheid sowieso niet regelmatig uitoefenen, had hij gezegd, het was een liefhebberij, geen werk. Klanten die hun akte van beschuldiging nog dezelfde dag wilden afgeven, had hij geweigerd, hij had de voorkeur gegeven aan stille en rustige klanten, de treuzelaars en dichters die nooit hadden leren schrijven. ‘Een volle fles water maakt geen geluid,’ had hij gezegd, hij had naar hen geluisterd en zich gedichten laten dicteren. Ten slotte had hij hun de vastgelegde woorden cadeau gedaan, en ze hadden de bladen in ontvangst genomen als iets kostbaars. Sommige verzen had hij voor zichzelf opgeschreven. Hij had ze met zich meedragen zoals anderen geld.

‘Maar ze ruiken veel beter, vind je niet ook, Yunho?’

Ik probeerde me de geur te herinneren, de geur van het papier en het ruwe oppervlak van de opgedroogde tekeninkt, waar ik zo graag met mijn vinger overheen had gestreken, toen de projector met luid geratel aankondigde dat de voorstelling was afgelopen. De aanwezigen stonden op, zochten in het zwakke licht van de petroleumlampen en kaarsen naar hun schoenen. Veel toeschouwers waren in slaap gevallen, ze moesten worden gewekt of naar huis worden gedragen, maar Johnny was klaarwakker, zijn ogen fonkelden, hij trok me mee naar de man die de filmprojector had bediend en vroeg hem of hij de beelden had geschilderd. De man lachte, streek Johnny over zijn wang en zei: nee, hij liet ze alleen maar zien, hij en zijn vrienden. Hij was begin twintig en studeerde literatuurwetenschap, een kleine, slanke man, wiens zwarte haar rijkelijk met olie in een gladde zijscheiding was gekamd. Zijn lichaam was gehuld in westerse

kleding, en hij droeg een muts, nu weet ik dat het een alpinopet was, destijds was ik verbaasd over dat ronde dopje dat over de rechterzijde van zijn voorhoofd hing.

Hij en zijn vrienden bleven een week in Nonsan, directeur Kim nam hen bij zich op, ze mochten in het gastenverblijf slapen. Als dank lieten ze ons elke avond een andere film zien. Aan het einde van de week zei Johnny, met een wolschaal omgekeerd op zijn hoofd, dat hij later als hij groot was in Seoul films zou maken.